

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 4 (6)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 4-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

4

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Юлдашев Ш.Г. Конвергенция и поляризация развитых и развивающихся стран в эпоху развития искусственного интеллекта.....	8
Mamatov B.S. Foreign investment is an important factor of economic growth.....	15
Raximova K.N. Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya kompaniyasining rivojlanish tendensiyasi.....	22
Karimov Sh.X. Turizmni barqaror rivojlantirishda hududiy boshqaruv omillarining ahamiyati.....	26
Raximov D.Sh. To‘qimachilik sanoatida diversifikatsiya darajasi va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari tahlili.....	30
Rashidova K. Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing faoliyati samaradorligini oshirish.....	32
Хакимов Д.Р. Процессы, возможности и ограничения экономической интеграции между Республикой Узбекистан и Китайской Народной Республикой.....	37
Olimjanova Sh.O., Eshonqulov I.N. O‘zbekistonda agrar munosabatlarni takomillashtirishda resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish masalalari.....	42
Valikulov Sh.Z. O‘zbekistonda neft-gaz sanoatiga investitsiyalarni jalb qilishning institutsional muammolari va yechimlari.....	48
Ganieva L.S. Bojxona xizmatlari samaradorligini oshirishning nazariy asoslari.....	52
Axrorova N.U. Turizm xizmatlaridan tajriba iqtisodiyotiga o‘tish: evolyutsion tahlil.....	56
Kamilova A.N. Sanoat ishlab chiqarish korxonasida mehnatni normalashtirish menejmentini tashkil etish va takomillashtirish yo‘llari.....	61
Umurzakova Z.S. Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanishni takomillashtirish chora-tadbirlari.....	66
Abdiyeva D.K. Priority directions for improving the national logistics policy in Uzbekistan.....	69
Xalimova N.J. Kreativ turizm: nazariy asoslar va ta’riflar qiyosiy tahlili.....	74
Maxramova N.Y. Strategik menejmentda qadriyatlar zanjiri: raqobatbardoshlikni oshirishning konseptual asoslari.....	78
Zaxirova G., Shavkatova N.O’. O‘zbekistonda turizmni rivojlantirish masalalari.....	82
Maxmudov H., Muxtarova G., Maxmudov H. Ekologik muommolar va ularning mamlakat iqtisodiyotga ta’siri.....	86
Umurzakova M.N., Gulahmadov Sh.A. Davlat ichki va tashqi qarzlarning ijobiy va salbiy jihatlar tahlili.....	89
Xasanov I.M. O‘zbekistonda mulkchilik munosabatlarning transformatsiyasi: tadbirkorlikni rivojlantirish omili sifatida.....	94
Abdullayev M.G’. Personalni boshqarish tizimining ilmiy-nazariy asoslari va uning korxona samaradorligiga ta’siri.....	101
Адилов Б.Б., Абдуллаева М.К. Ўзбекистонда саноат корхоналарини ривожлантириш, тенденциялари.....	105
Абдуғаниев Ё.Ж. Яшил иқтисодиёт - барқарор ривожланиш мақсадларининг янги парадигмаси сифатида.....	112
Xusanboyeva T.M. Talabalarning iqtisodiy tafakkurini shakllantirishda to‘garaklarning o‘rni va ahamiyati.....	116
Xashimova S.N. O‘zbekiston milliy yashil taksonomiyasi mohiyati va ahamiyati.....	120
Mitillayev I.T. Tijorat banklarida kredit risklarini baholashda zamonaviy scoring modellari va ularning samaradorligini oshirish yo‘llari.....	124
Бобоқулова М.Ғ. Инвестиция муҳити ва Ўзбекистондаги инвестиция жараёнларининг динамикаси.....	127
Bekberganova M.R. “O‘zbekistonda sug‘urta kompaniyalari tushumlarining ekonometrik tahlili”.....	134
Рахимова М.Ш. Модернизация системы социальной защиты.....	138
Oqboyev A.R. Tadbirkorlik subyektlari eksport salohiyatini xalqaro standartlar asosida oshirish yo‘llari....	142
Djumanova R.F. Aholi turmush sifatini baholashning metodologik yondoshuvlari.....	147
Mamatov B.S., Umurzakova M.N. Davlat tibbiy sug‘urta tizimida bepul xizmatlar, reimbursasiya va foydalanish shartlari.....	154
Ешимбетов У.Х. Қишлоқ хўжалигини ҳудудий ташкил этиш ва иқтисослаштиришнинг илмий асослари.....	158
Xodjaeva F.K. Sanoat ishlab chiqarishini tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish....	167
Yusupova M. Hududlarda ayollar va yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishda institutsional qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	171
Abduxalilov B.Z. O‘zbekistonda IT provayderlar xizmatlari raqobatbardoshligini oshirish: huquqiy va institutsional asoslar.....	175
Abdisamatov A.A. Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	178

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 4-son 2026 yil

Abdusalomov I.J. Korxonalarda chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish va uning moliyaviy natijalarga ta'siri.....	182
Amirov L.F., Sokhibjonova S.S. Directions for increasing agricultural product exports in the context of a green economy.....	185
Boltaxo'jayeva I.O'. Ways to improve the enterprise management system based on modern management models.....	191
Dehqonov U.M., Sativaldiyeva G. Korxonalarda bo'nak to'lovlari hisobining moliyaviy hisobotga ta'siri va ularni optimallashtirish bo'yicha tahliliy yondashuvlar.....	195
Isoqova M.A. O'zbekistonda yashil energiyadan foydalangan holda kichik biznesni rivojlantirishning institutsional va moliyaviy mexanizmlari.....	199
Mamadaliyev B., Teshaboyev J. Korxonalarda mehnatga haq to'lash hisobini avtomatlashtirish va audit samaradorligini oshirish yo'llari.....	202
Poziljonov M., Teshaboyev X. Davlat muassasalarida asosiy vositalarning hisobini takomillashtirish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish.....	206
Rustamova F.A. Qishloq hududlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlarning roli.....	209
Tursunboyev Q.O. Transport xizmatlari ko'rsatish sohasida kichik tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning xorijiy tajribalari.....	213
Umarov T.S. Hududlarda qurilish korxonalarini faoliyatini samarali tashkil etishni ekonometrik modellash va prognozlash.....	216
Xo'jaliyev A.O., Avilov N. Moliyaviy natijalar hisobi va auditda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi.....	220
Xomidov T.T., Arziboyeva R.S. Bank aktivlarining tarkibi va ularni boshqarish omillari.....	223
Xusainov M. Sanoat korxonalarida mahsulot tannaxsini kalkulyatsiya qilish tizimini takomillashtirishning metodologik asoslari va audit mexanizmlarini rivojlantirish.....	227
Begaliyeva M.A., Egamshukurova N.R. Jahon savdo tizimi va milliy iqtisodiyot uchun uning ahamiyati..	231
Gulimboyev S.I. Korxonalarda moliyaviy resurslar taqsimotining zamonaviy usullari.....	235
Ibodov J.Q. Moliyaviy tizimning xizmatlar sohalari va bo'g'inlari.....	239
Jumabayeva K.B. Xalqaro pensiya tizimi modellari va ularning mintaqaviy tamoyillari.....	243
Khusanova Z.R., Yo'ldasheva Z.U. Global trends in the development of international tourism services....	249
Sadullayev M.D. Sanoat korxonalari innovatsion faoliyatini boshqarish.....	252
Tilabov N.T. Davlat qarz siyosatini samarali boshqarish strategiyasini takomillashtirish.....	256
Toshtemirov Y.N. O'zbekistonda logistik faoliyatni rivojlantirishning hozirgi darajasi.....	264
Toshtemirova Z.M. Mahalla institutining iqtisodiy integratsiya jarayonlaridagi strategik ahamiyati.....	268
Uralov E.O. Surxondaryo viloyati xududida sanoatni shakllanishi va rivojlanishi.....	273
Xursanova F.Sh. Budjetlararo munosabatlarning iqtisodiy mazmuni.....	278
Yuldasheva G.A. Investitsion qarorlarni kabul qilishda moliyaviy tahlilning ahamiyati va roli	282
Абдуллаева Р. Тadbirkorlikning zamonaviy kuryentlari.....	287
Юлдашев А. Фаргона вилояти маҳаллаларида инвестиция фаоллигини оширишнинг институционал асослари	292
Abdumalikova Z., Razakova B.S. O'zbekiston sug'urta bozorini moliyaviy texnologiyalar (insurtech) asosida rivojlantirish: imkoniyatlar va yo'nalishlar.....	294
Azimov B.F. Milliy innovatsion tizimni boshqarishda tashkiliy-institutsional va moliyaviy-iqtisodiy mexanizmlarning roli.....	300
Begaliyeva M.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta'lim tizimida sifat menejmentini samarali joriy etishning ahamiyati.....	304
Dawletmuratov A.M. Xizmatlar bozorini rivojlantirish orqali bandlikni oshirish va daromadlarni ko'paytirish mexanizmlari.....	308
Karimova L.S., Jabborov A.A. O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot: holati, muammolar va rivojlanish istiqbollari.....	313
Maxmudov F.U. Oliy ta'lim muassasalarida moslashuvchan marketing strategiyalarini ishlab chiqish mexanizmlari.....	319
Navruz-zoda L.B. Kichik biznes subyektlarining kadrlar salohiyati va bilim infratuzilmasiga bo'lgan talablari: Buxoro viloyati misolida.....	323
Nishonboyev D.E., Abdumalikov S.T. Chorvachilik tarmog'ini innovatsion boshqaruv asosida rivojlantirish istiqbollari.....	327

Nurmirezayeva N.R. Valyuta kursi o‘zgarishining eksport-importga ta’siri: O‘zbekiston misolida amaliy baholash.....	331
Rahimov A.M. Hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishda qayta ishlash sanoatini rivojlantirishning samarali mexanizmlarini takomillashtirish.....	335
Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini baholashning xalqaro tajribasi va uni joriy etish.....	339
Ravshanova M.M. Hududiy iqtisodiy salohiyatni baholashda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish va ularning elektron tijorat tizimidagi o‘rni.....	343
Ro‘ziboyeva M. O‘zbekistonda ishchi kuchi migratsiyasi va iqtisodiy o‘sish darajasining o‘zgarish dinamikasi.....	347
Saidova F.K., O‘rozov Sh. Korporativ ijtimoiy mas’uliyat (CSR) va yashil iqtisodiyot: logistika sektorida boshqaruv strategiyalari.....	350
Sultonov S.N. Hududlarda klasterlarini investitsion - innovatsion rivojlantirish istiqbollari (Qashqadaryo viloyati misolida).....	354
Sultonova D.U. Korxona iqtisodiyotida resurslarni boshqarishning raqamli-integratsiyalashgan modelini takomillashtirish.....	358
To‘raxojayev H.H., Hoshimov P.Z. Islomiy banklarning ishlash tamoyili va islom moliya tizimining O‘zbekiston iqtisodiyotiga tadbiqu.....	362
Tursunova N.U. Bridging the innovation gap: development-focused entrepreneurship support and international intermediaries.....	368
Акрамова Г.А. «Роль женщин-ученых в совершенствовании механизмов коммерциализации ремесленных услуг Узбекистана в условиях цифровой экономики».....	374
Болтаев Ж.А. Трансформация банковского сектора в условиях цифровизации мировой экономики..	379
Жунайдуллаев М.А. Жанубий Кореяда рақамли таълим технологиялари орқали индивидуал спортчиларини тайёрлаш тизимини бошқаришнинг миллий хусусиятлари.....	384
Митрушова М.Л. Интеллектуальный капитал как ключевой фактор инновационного развития предприятия.....	388
Муродов О.У. Барқарор ривожланиш тушунчаси ва унинг иқтисодий, ижтимоий ҳамда экологик мезонлари.....	392
Саидова Г., Ибрагимова К., Қурбонов А. Рақамли трансформация шароитида енгил саноат корхоналари маҳсулотларининг халқаро рақобатбардошлигини ошириш стратегиялари.....	396
Sarkarov S.Z. O‘zbekistonda qurilish sohasining texnologik bisqichlar kesimida rivojlanishi.....	401
Minojiddinova N.M. Aksiyadorlik jamiyati korxonalarida xodimlarni samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish istiqbollari.....	406
Ruzmetova I.Y. Xorazm viloyati iqtisodiyotida kichik biznesning o‘rni.....	410
Qudratov D., Ismoilov A. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning tarmoqlar rivojidadagi o‘rni.....	414
Qodirov H.D. Soliq ma’muriyatchiligini takomillashtirish orqali davlat byudjeti daromadlarini barqaror oshirish yo‘llari.....	417
Kinjayev K.N. Banklarda kreditlar tasnifini yaxshilash orqali rentabellikni ta’minlash yo‘llari.....	421
Макушина А.Ю. Государственная поддержка экспортного потенциала субъектов малого предпринимательства в Республике Узбекистан.....	424
Rejapov X.X., Oxunjonova K.K. Ixtisoslashtirilgan savdo majmualarini moliyaviy resurslarini shakllantirish va ishlatish yo‘nalishlari – Bek Baraka savdo majmuasi misolida.....	430
Махкамова Н.С. Роль государственно-частных партнерств (ГЧП) в продвижении устойчивого развития	434
Avilov N., Muhammadova G. Korxonalarda materiallar harakatining auditi va iqtisodiy tahlili.....	441
Abdullayeva R.G., Raxmonova I.S. O‘zbekiston qishloq hududlarida bandlikni ta’minlash holati va rivojlanish tendensiyalari.....	444
Yusupova M.B. Ustama ishlab chiqarish xarajatlarini taqsimlashning ABC usuli.....	447
Toshpo‘latov M.A. Ta’lim loyihalarida moliyaviy mablag‘lardan samarali foydalanishning xususiyatlari...	452
Hamidova Sh., Ahmadaliyeva H. Kapital qo‘yilmalarning samaradorlik tahlili.....	458
Хамракулов С.М. Собственный капитал в функционировании экономических субъектов Республики Узбекистан.....	461
Zayavitdinova N.M. Raqamli platformalar asosida xizmat ko‘rsatish korxonalarida boshqaruv samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	465
Turg‘unov T.S. O‘zbekistonda aholi turmush darajasini statistik taxlil qilishning ahamiyati.....	469
Ботирова З.Қ. Рақамли иқтисодиёт шароитида даромадларни бошқаришнинг хусусиятлари....	475
Бегимова Н.К. Меҳнат бозорида гендер тафовутларининг келиб чиқиш сабаблари.....	481

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. David J. Storey. (2016). Understanding the Small Business Sector. Routledge.
2. Paul Burns. (2016). Entrepreneurship and Small Business. Palgrave Macmillan.
3. Zoltan J. Acs. (2006). How is Entrepreneurship Good for Economic Growth? Innovations Journal.
4. <https://www.xorazmstat.uz/>

UDK:338.242

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING TARMOQLAR RIVOJIDAGI O‘RNI

РОЛЬ МАЛОГО БИЗНЕСА И ЧАСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РАЗВИТИИ ОТРАСЛЕЙ

THE ROLE OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN THE DEVELOPMENT OF INDUSTRIES

Qudratov Dilmurod TDTU talabasi
Ismoilov Azizbek TDTU talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqola kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mamlakat iqtisodiyotining tarmoqlar rivojidadagi muhim o‘rnini o‘rganadi. Unda ushbu subyektlarning iqtisodiy o‘rishni ta’minlash, yangi ish o‘rinlari yaratish hamda innovatsiyalarni joriy etishdagi hissasi tahlil qilinadi. Shuningdek, ular raqobat muhitini shakllantirish va bozor samaradorligini oshirishda asosiy omil ekanligi ko‘rsatiladi. Maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari hamda ularning tarmoqlar rivojiga ta’sirini kuchaytirish bo‘yicha takliflar ilgari suriladi.

Kalit so‘zlar: Kichik biznes, Xususiy tadbirkorlik, Tarmoq rivoji, Iqtisodiy o‘rish, Bandlik, Innovatsiya, Raqobat, Iqtisodiyot

Данная статья исследует ключевую роль малого бизнеса и частного предпринимательства в развитии отраслей национальной экономики. В ней анализируется их значительный вклад в обеспечение экономического роста, создание новых рабочих мест и внедрение инноваций. Также подчеркивается их важность в формировании конкурентной среды и повышении эффективности рынка. В статье рассматриваются механизмы поддержки малого бизнеса и частного предпринимательства, а также предлагаются рекомендации по усилению их положительного влияния на отраслевое развитие.

Ключевые слова: Малый бизнес, Частное предпринимательство, Развитие отраслей, Экономический рост, Занятость, Инновации, Конкуренция, Экономика

This article examines the crucial role of small business and private entrepreneurship in the development of various sectors within the national economy. It analyzes their significant contribution to ensuring economic growth, creating new job opportunities, and fostering innovation. Furthermore, the study highlights their importance in shaping a competitive environment and enhancing market efficiency. The article also discusses mechanisms for supporting small business and private entrepreneurship, offering proposals to strengthen their positive impact on sector development.

Keywords: Small Business, Private Entrepreneurship, Sector Development, Economic Growth, Employment, Innovation, Competition, Economy

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik jahon iqtisodiyotining, O‘zbekistonning barqaror rivojlanishida hal qiluvchi rol o‘ynab, so‘nggi yillarda mamlakat iqtisodiy o‘rishining asosiy

drayveriga aylandi. Prezident Shavkat Mirziyoyevning ta’kidlashicha, kichik va o’rta biznesni qo’llab-quvvatlash davlat siyosatining strategik ustuvor yo’nalishi hisoblanadi [1]. O‘zbekistonda so’nggi besh yilda kichik va o’rta biznes subyektlari soni ikki barobar oshib, 10,5 million kishini (umumiy ishchi kuchining 74 foizi) ish bilan ta’minladi, 2024 yilda YaIMning 54,3 foizini tashkil etdi [1]. O’tgan o’n yillikda YaIMdagi ulush 31,1 foizdan 52,5 foizga, bandlikdagi ulush esa 49,7 foizdan 74,5 foizga ko’tarilgani bu o’sishning yaqqol dalilidir, tadbirkorlik esa uy xo’jaliklari daromadlarining 47 foizdan ortig’ini tashkil etmoqda [2].

O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishi uchun mustahkam qonunchilik bazasi yaratilgani [2] ushbu nazariy asoslarning amaliy ifodasidir. So’nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar natijasida tadbirkorlik faoliyatini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar takomillashtirildi, mulkchilik huquqlari himoyasi kuchaytirildi va shartnomaviy munosabatlarning barqarorligi ta’minlandi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiy rivojlanishga ta’siri, avvalo, bandlikni ta’minlash orqali namoyon bo’ladi. O‘zbekistonda so’nggi besh yilda kichik va o’rta biznes subyektlari soni ikki barobar oshib, jami ishchi kuchining 74 foizini, ya’ni 10,5 million kishini ish bilan ta’minladi [1]. O’tgan o’n yillikda bandlikdagi ulush 49,7 foizdan 74,5 foizga ko’tarilgani [2] ushbu sektorning mehnat bozori uchun strategik ahamiyatini ko’rsatadi. Kichik korxonalar ko’pincha yirik sanoat korxonalari yetib bormaydigan chekka hududlarda ham ish o’rinlari yaratadi, bu esa hududiy nomutanosibliklarni kamaytirishga yordam beradi. Ular, ayniqsa, yoshlar va ayollar uchun tadbirkorlik faoliyatini boshlash imkoniyatlarini kengaytiradi, bu esa aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytiradi va daromadlar tengsizligini kamaytirishga xizmat qiladi. Kichik biznes tomonidan yaratilayotgan ish o’rinlari nafaqat miqdoriy, balki sifat jihatidan ham muhimdir, chunki ular ko’pincha moslashuvchan ish sharoitlari va kasbiy ko’nikmalarni rivojlantirish imkoniyatlarini taklif etadi.

Yalpi ichki mahsulot (YaIM) tarkibidagi ulush ham kichik biznesning iqtisodiyotdagi o’rnini yaqqol ko’rsatadi. 2024 yilda kichik biznesning YaIMdagi ulushi 54,3 foizni tashkil etdi [1], o’tgan o’n yillikda esa bu ko’rsatkich 31,1 foizdan 52,5 foizga ko’tarilgan edi [2]. Bu o’sish sur’atlari mamlakat iqtisodiy o’sishining asosiy drayveri aynan ushbu sektor ekanligini tasdiqlaydi. Kichik korxonalar iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishda, ya’ni bir yoki bir nechta asosiy tarmoqlarga qaramlikni kamaytirishda muhim rol o’ynaydi. Ular yangi bozor segmentlarini egallash, iste’molchilar talabini qondirish va mahalliy resurslardan samarali foydalanish orqali iqtisodiy barqarorlikni oshiradi. Bundan tashqari, kichik biznes innovatsiyalarni rag’batlantirib, raqobat muhitini kuchaytiradi, bu esa umumiy iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Tadbirkorlik faoliyati uy xo’jaliklari daromadlarining 47 foizdan ortig’ini tashkil etishi [2] aholi farovonligini oshirishda kichik biznesning bevosita ta’sirini ko’rsatadi.

Tarmoqlar kesimida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning o’rni juda xilma-xil. Xizmat ko’rsatish sohasi an’anaviy ravishda kichik biznes uchun eng qulay va keng tarqalgan yo’nalish hisoblanadi.

Qishloq xo’jaligi mahsulotlarini qayta ishlash, qadoqlash va sotish bilan shug’ullanuvchi kichik korxonalar qo’shimcha qiymat yaratib, eksport salohiyatini oshirishga yordam beradi. Sanoat sohasida esa kichik korxonalar yengil sanoat, oziq-ovqat sanoati, qurilish materiallari ishlab chiqarish va yirik korxonalar uchun komponentlar yetkazib berishda faol ishtirok etadi. Ular ko’pincha tor ixtisoslashgan mahsulotlar ishlab chiqarishga e’tibor qaratib, bozorning o’ziga xos talablarini qondiradi. Qurilish sohasida kichik pudrat tashkilotlari va yakka tartibdagi tadbirkorlar kichik va o’rta hajmdagi loyihalarni amalga oshirib, infratuzilmani rivojlantirishga hissa qo’shadi. Eksport faoliyatida ham kichik biznesning ulushi ortib bormoqda, mamlakatning eksport hajmini 9 milliard dollardan 12 milliard dollarga yetkazish maqsad qilingan [1] bu borada kichik korxonalarning rolini yanada oshirishni talab etadi.

Kichik biznes subyektlari o’z faoliyatida bir qator muammolarga duch keladi. Moliyaviy resurslarga kirishdagi cheklovlar eng asosiy to’siqlardan biridir. Garchi davlat tomonidan 22 trillion so’m imtiyozli resurslar ajratilayotgan bo’lsa-da, yoshlar va ayollar tadbirkorligi uchun foiz stavkalari 2 foizga pasaytirilgan bo’lsa-da [1], ko’plab kichik korxonalar hali ham kredit olishda garov ta’minoti

yetishmasligi, yuqori foiz stavkalari va banklarning byurokratik talablari bilan bog‘liq qiyinchiliklarga duch keladi. Yangi tashkil etilgan kichik biznes subyektlari uchun 150 million so‘mgacha, oilaviy tadbirkorlik uchun esa 50 million so‘mgacha garovsiz kreditlar ajratilishi [1] vaziyatni yaxshilashga qaratilgan muhim qadamdir, ammo bu imkoniyatlardan foydalanishda tadbirkorlarning moliyaviy savodxonligi va biznes rejalashtirish ko‘nikmalari yetishmasligi ham muammo bo‘lib qolmoqda.

Inson kapitali va infratuzilma bilan bog‘liq muammolar ham dolzarbdir. Kichik korxonalar ko‘pincha malakali ishchi kuchi, menejment ko‘nikmalari va zamonaviy texnologiyalardan foydalanishda qiyinchiliklarga duch keladi. Tadbirkorlik ta‘limi va konsalting xizmatlariga bo‘lgan ehtiyoj yuqori. Infratuzilma, xususan, logistika, energetika va raqamli infratuzilmadagi kamchiliklar kichik biznesning samaradorligini pasaytiradi. Garchi infratuzilmani rivojlantirish uchun 1,5 trillion so‘m ajratilgan bo‘lsa-da [1], chekka hududlarda bu muammolar hali ham saqlanib qolmoqda. Bozorga kirishdagi cheklovlar, yirik korxonalar bilan raqobat va ta‘minot zanjirlariga integratsiyalashuvdagi qiyinchiliklar ham kichik biznes uchun jiddiy to‘siqlardir.

Davlatning qo‘llab-quvvatlash siyosati kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. O‘zbekistonda bu borada keng qamrovli dasturlar va chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyevning ta‘kidlashicha, kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlash davlat siyosatining strategik ustuvor yo‘nalishi hisoblanadi [1]. 2025 yilga qadar sektorni qo‘llab-quvvatlash uchun 10 milliard dollarlik kompleks dastur rejalashtirilgan bo‘lib, joriy yilda 120 trillion so‘m resurslar ajratilmoqda [1]. Bu mablag‘lar kichik biznes subyektlarining moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirishga, yangi loyihalarni ishga tushirishga va mavjudlarini modernizatsiya qilishga qaratilgan. Xususan, yoshlar va ayollar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlashga alohida e‘tibor qaratilib, ular uchun imtiyozli kreditlar va foiz stavkalari pasaytirilmoqda [1].

"Biznesni rivojlantirish banki" ATB kichik biznesni qo‘llab-quvvatlashning asosiy institutsional mexanizmi sifatida faoliyat yuritmoqda [4]. Bank orqali moliyaviy va institutsional yordam, tadbirkorlarni o‘qitish va konsalting xizmatlari taqdim etilmoqda. Vazirlar Mahkamasining 2024 yil 20 yanvardagi 37-sonli qarori bilan "Kichik biznesni uzluksiz qo‘llab-quvvatlash" kompleks dasturi amalga oshirilmoqda [4]. Dastur doirasida tadbirkorlarga qisqa va o‘rta muddatli amaliy biznes treninglari o‘tkazilib, ularni muvaffaqiyatli tamomlaganlarga moliyaviy va konsalting yordami ko‘rsatilmoqda. "Biznes portal" orqali barcha jarayonlar, jumladan, loyihalarni ko‘rib chiqish va moliyalashtirish soddalashtirilgan tartibda amalga oshirilmoqda [4]. Shuningdek, "Biznesni rivojlantirish banki" ATBga 223 milliard so‘m subordinar qarz ajratilgani [4] uning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Davlatning qo‘llab-quvvatlash siyosati nafaqat moliyaviy yordamni, balki qonunchilik va tartibga solish sohasidagi islohotlarni ham o‘z ichiga oladi. Tadbirkorlikni ro‘yxatdan o‘tkazish jarayonlari soddalashtirildi, davlat bojlari kamaytirildi va kichik korxonalar uchun faoliyat turlari kengaytirildi [2]. Yangi tashkil etilgan kichik firmalar uch yil muddatga rejalashtirilgan soliq tekshiruvlaridan ozod etilgan, soliq qonunchiligiga rioya etuvchi bizneslar uchun esa uch yil davomida soliq tekshiruvlari taqiqlangan [2]. Bu choralar tadbirkorlik muhitini yaxshilashga va biznes yuritish xarajatlarini kamaytirishga qaratilgan. Davlat mulklarini biznes subyektlariga auksion orqali sotish va fermerlarning 1 trillion so‘mlik soliq jarimalarini bekor qilish [1] ham tadbirkorlik faoliyatini rag‘batlantirishga qaratilgan muhim qadamlardir.

Xalqaro tajriba kichik biznesni qo‘llab-quvvatlashda turli samarali modellarni taklif etadi. Masalan, Germaniyaning "Mittelstand" modeli kichik va o‘rta korxonalarning innovatsion salohiyatini, eksportga yo‘naltirilganligini va kasbiy ta‘lim tizimi bilan integratsiyasini ta‘minlashga qaratilgan. Janubiy Koreya va Singapur kabi davlatlar esa texnologik parklar, inkubatsiya markazlari va venchur kapital fondlari orqali startaplar va yuqori texnologiyali kichik biznesni faol qo‘llab-quvvatlaydi. Yevropa Ittifoqi mamlakatlari kichik va o‘rta biznes uchun moliyaviy kafolat sxemalari, eksportni rag‘batlantirish dasturlari va raqamli transformatsiya bo‘yicha subsidiyalar taklif etadi. Ushbu tajribalar O‘zbekiston uchun moliyaviy resurslarga kirishni yaxshilash, innovatsion ekotizimni rivojlantirish, eksport salohiyatini oshirish va raqamli ko‘nikmalarni shakllantirishda muhim saboq bo‘lishi mumkin. Xususan, xalqaro moliya tashkilotlari, jumladan, Osiyo taraqqiyot banki (OTB),

Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YTTB) va Fransiya taraqqiyot agentligi (FTA) tomonidan 470 million dollarlik besh yillik strategiya [1] O‘zbekistonning xalqaro tajribani o‘rganish va joriy etishga bo‘lgan intilishini ko‘rsatadi.

Ushbu tadqiqot kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning O‘zbekiston iqtisodiyotidagi hal qiluvchi o‘rnini, uning bandlikni ta‘minlash, YaIMni oshirish va tarmoqlarni diversifikatsiya qilishdagi asosiy drayver ekanligini tasdiqladi. Davlatning keng qamrovli qo‘llab-quvvatlash siyosati, moliyaviy yordam va qonunchilik islohotlari sektor rivojiga mustahkam zamin yaratmoqda. Biroq, moliyaviy resurslarga kirishdagi cheklovlar, ma‘muriy to‘siqlar va inson kapitali bilan bog‘liq muammolar dolzarb bo‘lib qolmoqda. Ularni samarali bartaraf etish va ilg‘or xalqaro tajribani joriy etish orqali sektorning barqaror o‘rishini ta‘minlash mamlakatning kelgusi iqtisodiy taraqqiyoti uchun strategik ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Blackburn, R., De Clercq, D., & Heinonen, J. (Eds.). Palgrave Tadbirkorlik global iqtisodiyotlarda qo‘llanmasi. Cham: Palgrave Macmillan, 2020.
2. Audretsch, D. B., & Belitski, M. Tadbirkorlik va Iqtisodiy rivojlanish: Global nuqtai nazar. Cham: Springer, 2021.
3. Dana, L. P., & Ratten, V. (Muharrirlar.). Rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda innovatsiya va tadbirkorlik. Abingdon: Routledge, 2022.
4. Audretsch, D. B., & Belitski, M. "Tadbirkorlikning iqtisodiy rivojlanishdagi roli: Global nuqtai nazar." Tadbirkorlik Tashabbuslari Anglashlari Jurnali, vol. 15, e00234, 2021.

UDK:336.22

SOLIQ MA‘MURIYATCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI DAVLAT BYUDJETI DAROMADLARINI BARQAROR OSHIRISH YO‘LLARI

ПУТИ УСТОЙЧИВОГО УВЕЛИЧЕНИЯ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА ПУТЕМ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАЛОГОВОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ

WAYS OF SUSTAINABLE INCREASE IN STATE BUDGET REVENUES BY IMPROVING TAX ADMINISTRATION

Qodirov Hasan Do‘stqobilovich

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Moliya va turizm kafedrasi o‘qituvchisi
<https://orcid.org/0009-0007-6129-5446>

Annotatsiya

Ushbu maqolada O‘zbekistonda soliq ma‘muriyatchiligini takomillashtirish orqali davlat byudjeti daromadlarini barqaror oshirishning nazariy va amaliy asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda soliq bazasini kengaytirish, to‘lov intizomini kuchaytirish, raqamli nazorat va riskka asoslangan boshqaruv mexanizmlari ko‘rib chiqiladi. Tahlil natijalariga ko‘ra, byudjet daromadlarini oshirish soliq stavkalarini ko‘tarish emas, balki samarali va shaffof soliq ma‘muriyatchiligini yo‘lga qo‘yish orqali amalga oshiriladi.

Kalit so‘zlar. soliq ma‘muriyatchiligi, davlat byudjeti, byudjet daromadlari, soliq bazasi, soliq yig‘iluvchanligi, raqamlashtirish, riskka asoslangan nazorat, soliq qarzdorligi, fiskal barqarorlik, O‘zbekiston.

В данной статье анализируются теоретические и практические основы устойчивого увеличения доходов государственного бюджета путем совершенствования налогового